

ಡಾ. ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ ನಾಗಮ್ಮ ಹೆಚ್ ಭಂಗರಗಿ*

*ಕನ್ನಡ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಬೀದರ

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಮಹಿಳಾ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರಗಾಲವಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನದಿಂದಲೇ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಡಾ. ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ ಅವರು, ಶ್ರೀಮತಿ ಸಂಗಮ್ಮ, ಶ್ರೀ ಗುಣವಂತರಾವ್ ಪಾಟೀಲರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಫೆಬ್ರವರಿ 10, 1957ರಂದು ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವರ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಹುಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದ್ದು, ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂ.ಎ. 1977ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ ಹಾಗೂ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗುಲಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ 1992ರಲ್ಲಿ ಪಡೆದರು. ಬೀದರಿನ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮಹಿಳಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷ ಕನ್ನಡದ ಉಪನ್ಯಾಸಕಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಇವರ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಇಂದು ಕಲಾ ನಿಕಾಯದ ಡೀನರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಿಳಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 1979ರಲ್ಲಿ ಜ್ವಲಂತ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಹೊರತಂದ ಡಾ.ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದರು ಜ್ವಲಂತವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬಂದು, ಒಂದು ದಶಕದ ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರೇಖೆ ದಾಟಿದವರು ಸಂಕಲನವನ್ನು 1991ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದರು. 2008ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲ ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಸಂಕಲನವನ್ನು ಹೊರತರುವುದರ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ವಾಸ್ತವದ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಲೇ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೇಳುವ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಕೇವಲ ಬಹಿರಂಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ, ತೀರ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ, ದಟ್ಟವಾದ, ವಿಷಾದದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ, ಕಾವ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೇಳುವ, ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆದು, ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಹೋರಾಟದ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಧ್ವನಿಸುವ ಕವನಗಳ ರಚನೆ ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದವು ಹಾಗೂ ಬೀದರಿನ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕವಯತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟವರು ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದರು. ಇವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಹಾಗೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಗಟ್ಟಿತನವಿದೆ. ವಾಸ್ತವ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾಗಿ ಸವೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ಬದುಕನ್ನು

Please cite this article as: ಧರ್ಮರಾಯ. (2023). ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ದಲಿತರನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಪಾತ್ರ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 5(1). ಪು.ಸಂ. 78-83

ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ, ಅವರ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಮುಗ್ಧತೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಮರುಕ, ಕಳಕಳಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವವರ ವಿರುದ್ಧಕಿಡಿಕಾರುವ ಸಾಹಸ, ಕವನಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಡಿದೆ.ಬಡವರ ಬದುಕಿಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ, ಅವರ ಬದುಕು ಮೇಣದ ಬತ್ತಿಯ ತರಹ ಉರಿದುನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶೋಷಣೆ ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯದಲ್ಲ, ಗತಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸದಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಹಲವಾರು ದೋಷಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೇರವಾಗಿ, ಖಾರವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುವ ಗುಣ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದ್ದು. ಅಡ್ಡ ಬರುವವರನ್ನು ಎದೆಗೊದ್ದು ಪುಟಿದೇಳುವ ಸಾಹಸ ನಮ್ಮದಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಬಾಳಿಗೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಪರಿ ಬಿಚ್ಚಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುವ ಕವಯತ್ರಿಯ ಹಂಬಲಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. “ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಹೊಲತಿಯರ ಪ್ರಸಂಗ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಧಾರ್ಮಿಕರು, ಪುರಾಣಿಕರು, ಸನಾತನಿಗಳು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸಿ ತಾವು ಮಾತ್ರ ಆಡಂಬರವಾಗಿಮೆರೆದುದನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ.

‘ರಾಜ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತು ಅವಗೆ ವಸಿಷ್ಠ ಗೆದ್ದ ಕೊನೆಗೆ

ಪರಿಹಾರವುಂಟೆ ಹೊಲತಿಯರಿಗೆ!’ (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಹೊಲತಿಯರ ಪ್ರಸಂಗ)

ಈ ಸಾಲುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊಲತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ, ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ಗಂಧವನ್ನು ಮೂಸುವಾಗ, ಜಾತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಲತಿಯರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠ ಕೊನೆಗೆ ಗೆದ್ದ. ಆದರೆ ಆ ಹೊಲತಿಯರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು, ದಕ್ಕಿದು ಏನು ಎಂಬುದೇ ಕವಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಪುರುಷ ಸಮಾಜ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ವೇದನೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡು, ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತಹ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.

“ಉಸಿರಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಗಿ

ಕೋಮಲ ಭಾವನೆಗಳ

ಜೊತೆ ಚಕ್ಕಂದವಾಡಿ

ಮುಗ್ಧತೆಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿ

ಗೋರಿಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿ

ಇನ್ನೊಂದು ಹೂ

ತರಲು ಹೋದೆಯಾ?” (ದೂರಾದವನು)

ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮುಗ್ಧತನವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ ವಾಸ್ತವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕವಯತ್ರಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸಮಾಜ ದೊಡ್ಡದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು. ಬದುಕಿನ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಸೇವೆಯನ್ನು, ಅದರೊಳಗಣ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ, ಅದರ ಸವಿಯುಣ್ಣುತ್ತ, ಇಂದಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಮೂಹವನ್ನು

ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತ, ತನ್ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವೀಯುವ ಮಹತ್ತರ ಪರಿಪಾಟ ಕವಯಿತ್ರಿಯದ್ದು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಹೊಂದಿದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಈ ಚಿಂತನೆಯ ಅರಿವು ಅವಶ್ಯಕ ಎಂಬ ಜಾಗೃತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮೌಲ್ಯವೆಂದು ಇಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಾವ್ಯವು ಇಂದು ಸಮಾಜಕೇಂದ್ರಿತವಾಗುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದಿದೆ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಇಂದು ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ, ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ರಮ್ಯವಾದ, ನವ್ಯವಾದಗಳಂತೆ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್, ಮೆಕ್ಸಿಂ ಗಾರ್ಕಿನ್, ದೋಸ್ತೊವ್‌ಸಕಿ, ಫ್ಲೇಹನೋವ್, ಲೂನಾ, ಚಾರ್ಸ್ಕಿ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಪಂಥ ಯುರೋಪಿನ ಮತ್ತಿತರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಇದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ನೋಡದೆ, ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜವನ್ನು ವರ್ಗ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು, ಶೋಷಣೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಗುರಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ಅಂತಹ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕರಾಳತೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದಿನೇ ದಿನೇ ಭೀಕರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಳವಳಕಾರಿ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಚಳುವಳಿಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಂದಿದೆ.

“ಸುಖ-ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜವನೇ ಆಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯನು ಬಿಟ್ಟು ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯ ಸನಾತನ ತತ್ವಗಳಿಗಿಂತ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ವಾಸ್ತವವಾದವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ” (ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ- ಪುಟ-5) ಎಂಬ ಮಾತು ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದದ ಇಂದಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

“ಮನುಷ್ಯ ಮೂಲತಃ ಸಮಾಜಜೀವಿ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ. ಜನ ಸಮುದಾಯದ ನಡುವೆಯೇ ಆತ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಒಳಿತು-ಕೆಡಕುಗಳಿಗೆ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರಣಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದವನು ತನಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗೆ ಏನಾದರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವೇ ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಿನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮರುಕಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಮಾಜದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯದ ನಡುವಿದ್ದರೂ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಮೂಲಕ, ಆ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ,

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಶಯಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಂತಹ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಆ ಮೂಲಕ ಆಲೋಚಿಸುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ” (ಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಪುರಂದರದಾಸ, ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಪುಟ-117).

ಸಮಾಜದ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿವರಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಶ್ರೀಮಂತ-ಬಡವ, ಪುರುಷ-ಸ್ತ್ರೀ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ನಡೆ-ನುಡಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಜಾಗೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ತನ್ನ ಜಡತ್ವವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು, ಮೈಕೊಡವಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆದ್ದಿತು. ಮಹಿಳಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ, ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಂಬಲ ಆ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಭಾರತೀಯ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾಲುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಮೋಚನೆಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದು ಬೌದ್ಧಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ರೂಪ ತಾಳಿದವು.

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖನಿಯರರೆಲ್ಲ ಕುಟುಂಬಪರ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದವರು. ಕುಟುಂಬಕೇಂದ್ರಿತವಾದ ಆ ಕಾಲದ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರ ಬಹುಪಾಲು ಬರಹಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ನೋವು ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾದರೂ ಆ ನೋವಿನ ಬೇರುಗಳನ್ನು ತಲ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಸುಧಾರಣೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಒತ್ತಿಹೇಳಿದುದು ಅಂದಿನ ಪುರುಷ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಪಂದನ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಮನೋಧರ್ಮ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಸರ ಸುಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಂತರಂಗದ ಆತ್ಮಸೌಂದರ್ಯದವರೆಗೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿತು. ಸಮಾಜ ನಿಷ್ಠೆಯ ಹೊರ ಆವರಣಗಳ ನಡೆ-ನುಡಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ, ಒಳ ಅಂತರಂಗದ ಸ್ಪಂದನದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರೆಗೆ ಇದು ಚಾಚುತ್ತ ಹೋಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಕವಯಿತ್ರಿಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸಮಾಜ ದೊಡ್ಡದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು. ಬದುಕಿನ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಸೇವೆಯನ್ನು, ಅದರೊಳಗಣ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ಸವಿಯುಣ್ಣುತ್ತ, ಅಂದಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಮೂಹವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತ, ತನ್ಮೂಲಕ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವೀಯುವ ಮಹತ್ತರ ಪರಿಪಾಟ ನವೋದಯ ಕವಯಿತ್ರಿಯರದು.

ದಲಿತರ ಹೀನಾಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಬಡವರ ಪಾಡನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಸಮಾಜವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಡಾ. ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ ಅವರ ಕವನಗಳ ಮೂಲ ಆಶಯ 'ಹೋರಾಟ' ಮುಖವಾದದ್ದು. ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸರದೊಂದಿಗೆ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ, ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯಿದೆ. ರೋಗಗ್ರಸ್ತವಾದ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಿವೇಳುವ ಗಡಸುಗಾರಿಕೆ ಇದೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು, ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ, ಮೇಲು-ಕೀಳು, ವಿಷಮತೆಗಳ ದ್ವಂದ್ವಗಳಲ್ಲಿ ನುಚ್ಚು ನೂರಾದ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಮನೋಭಾವವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಪವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಬಂದ ವರದಕ್ಷಿಣೆ, ಲಂಚ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ದಿಟ್ಟತನವಿದೆ.

“ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ

ಬಾಳಬೇಕಾದರೆ

ಕಾಲು ಹಿಡಿದೇಳಿಯುತ್ತಾ

ಕ್ಷಣ-ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ

ಕಾಡ ಹತ್ತಿವೆ

ರಣಹದ್ದುಗಳು” (ತೊಡಕು)

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಬದುಕಬೇಕಾದ ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡದೇ ಅವಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೇ ಪುರುಷ ಸಮಾಜ ಅವಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಆಶಾಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

“ಕುಡಿತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಗಾ ಇಟ್ಟ

ನೀವು-ನಿಮ್ಮಂತವರಿಗೆ

ಅಮಲಿನೊಂದಿಗೆ ಕರಗುವ

ಮೋಜಿನ ಸರಕುಗಳಾಗಿ

ಕರಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ

ಕೊರಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೇವೆ” (ಜ್ವಲಂತ)

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನೋವೇದನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ಗುಡಿ-ಗುಂಡಾರ-ಪೂಜಾರಿ

ಮಠ-ಭಾರೀ-ಜಗದ್ಗುರುಗಳ

ನೆನಪಿನ ಮೆಲುಕು

ತಿರು-ತಿರುಗಿ ವಿಹ್ವಲಳಾಗುತ್ತೇನೆ” (ಅಸ್ತಿತ್ವ)

ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರು, ಪುರಾಣಿಕರು, ಸನಾತನಿಗಳು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರೇಖೆ ದಾಟಿದವರು' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜವು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಬಳಲಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ನಾವಿಂದು ಪುನುಷ್ಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ'

ಇಂಚು-ಇಂಚಿಗೆ ಕೊಲ್ಲುವ

ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದಿದ್ದೇವೆ

ನಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ನುಂಗಿದ

ನಿಮ್ಮ ನೀತಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ

ನಿಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಗತ್ತನೆ

ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರೆಸಿದರೆ ನಾವು

ಕತ-ಕತ ಕುದಿದ ಎಣ್ಣೆಯಾಗುತ್ತೇವೆ

ಧಿಮಿಗುಡುವ ಜ್ವಾಲೆಗಳಾಗುತ್ತೇವೆ' (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಹೊಲತಿಯರ ಪ್ರಸಂಗ)

ಸಮಾಜದ ಮೌಢ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾ ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬಸವರಾಜ. (1994). ಹೊಸ ದಿಕ್ಕು. ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೀದರ.
- ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ. (1979). ಜ್ವಲಂತ. ಹೋರಾಟ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೀದರ.
- ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ. (1991). ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರೇಖೆ ದಾಟಿದವರು. ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೀದರ.
- ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ. 1989 ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆ ನವ ಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ ಎಂಬೀಸಿ ಸೇಂಟರ್ ಕ್ರೆಸೆಂಡ ರೋಡ್, ಬೆಂಗಳೂರು.